

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับรัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนาในบริบทประเทศไทย

Digital Leadership and Buddhist Political Science in the Thai Context

มูจจรินทร์ ทศตรกุลพัฒน์

Mutjarin Thatsadonkunlaphat

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Program in Public Administration,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus

E-mail: mutjarin1980@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 14 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 27 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 11 มีนาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเป็นแนวคิดที่เน้นการพัฒนาทักษะ ซึ่งการบริหารจัดการในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้นำยุคใหม่ต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด ความคล่องตัว (Agility) และสามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน นอกจากนี้ การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ต้องอาศัยข้อมูล และนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ผู้นำยุคดิจิทัลจึงต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคลากรภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในด้านของรัฐบาล ภาวะผู้นำมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางของรัฐบาลและนโยบายสาธารณะ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถส่งเสริมธรรมาภิบาล (Good Governance) และสร้างระบบการบริหารที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ในยุคดิจิทัล การบริหารภาครัฐต้องปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยี เช่น การนำระบบรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็ว ในการให้บริการประชาชน ดังนั้น ภาวะผู้นำที่ดีจึงต้องสามารถประยุกต์ใช้หลักรัฐศาสตร์เพื่อขับเคลื่อน สังคมให้พัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน หลักพุทธศาสนามีแนวทางที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ภาวะผู้นำได้ โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 และอริยสัจ 4 ซึ่งเน้นความเมตตา ความเสียสละ และปัญญาในการบริหาร การนำหลักพุทธศาสนาไปใช้ในภาวะผู้นำจะช่วยให้ผู้นำสามารถตัดสินใจ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม การบูรณาการ แนวคิดพุทธศาสนาเข้ากับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลช่วยให้เกิดภาวะผู้นำที่มีคุณธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถขับเคลื่อนองค์กรและสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ผู้นำที่ยึดมั่นในหลักพุทธศาสนา จะสามารถสร้างองค์กรที่มีความมั่นคงทางจริยธรรม ปลุกฝังจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ และส่งเสริม การพัฒนาภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ยุคดิจิทัล, รัฐศาสตร์, พระพุทธศาสนา, บริบทประเทศไทย

Abstract

This article aims to study the concept of digital leadership, focusing on the development of management skills in a rapidly changing world driven by information technology. The study found that Modern leaders must possess the ability to effectively utilize digital technologies, exhibit agility, and adapt to uncertain situations. Moreover, strategic decision-making requires data and innovation that respond to societal needs. Digital leaders must possess a broad vision, manage organizations efficiently, and inspire their teams in an ever-changing environment. From a political science perspective, leadership plays a crucial role in determining the direction of the state and public policy. Effective leaders can promote good governance and create transparent and efficient management systems. In the digital era, public administration must adapt to technological advancements, such as implementing digital government systems to improve service efficiency and speed. Therefore, good leadership must apply political science principles to drive society toward sustainable development. Buddhist principles provide valuable guidance valuable approaches for leadership development, particularly the Ten Royal Virtues, the Four Immeasurables, and the Four Noble Truths, which emphasize compassion, self-sacrifice, and wisdom in management. Incorporating Buddhist teachings into leadership will help leaders make decisions for the greater good, reduce conflicts, and promote fairness in society. The study found that integrating Buddhist principles with digital leadership fosters in moral and effective leadership, which can drive organizations and society toward sustainable progress. Leaders who adhere to Buddhist principles can build ethically sound organizations, foster a sense of responsibility, and promote development under the Sufficiency Economy Philosophy, aligning with the current needs of Thai society.

Keywords: Leadership, Digital Era, Political Science, Buddhism, Context of Thailand.

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต ภาวะผู้นำได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ ผู้นำยุคดิจิทัลไม่เพียงต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กร แต่ยังต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงการตัดสินใจที่อาศัยข้อมูลและนวัตกรรมเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ผู้นำยุคใหม่ต้องสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การนำคุณธรรมและจริยธรรมเข้ามาผสมผสานกับการบริหารยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสามารถดำรงความเป็นธรรมและสร้างสังคมที่มั่นคงและยั่งยืน

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลมีความเชื่อมโยงกับรัฐศาสตร์และหลักพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิด รัฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอำนาจและนโยบายสาธารณะ ซึ่งต้องอาศัยภาวะผู้นำที่ดีในการกำหนดทิศทางของรัฐให้พัฒนาอย่างมีเสถียรภาพ ในขณะเดียวกัน หลักพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรมและพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำให้มีความเมตตา มีสติปัญญา และมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน การบูรณาการแนวคิด

เหล่านี้เข้าด้วยกันจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างผู้นำที่สามารถนำพาสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในยุคดิจิทัล (ต้องลักษณะ บุญธรรม, 2559) ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล นักบริหารจะทำหน้าที่ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีต้องสร้างภาวะผู้นำ 3 ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุติยาปณิกสูตร ดังนี้ 1) จักขุ มา หมายถึง มีปัญญามองการไกล 2) วิธูโร หมายถึง การจัดธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 3) นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี หลักของผู้บริหารหรือผู้นำมีดังนี้ คือ 1) หัวการเมือง หมายความว่า หัวรอบรู้ เข้าใจปัญหาทุกรูปแบบ และพยายามที่จะสรรหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาล่วงหน้า ในความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึงเอาการ รู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง นั่นคือรู้เรื่องที่คิด รู้จิตที่กระทำ รู้ คำ ที่ผู้ รุ้จุดประสงค์ รู้ตรงความจริง รู้สิ่งทั้งปวง 2) ล้นการพูด หมายความว่า การพูดอย่างมีศิลปะสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ฟังแล้วสบายหู ดูแล้วสบายตา และนำไปสู่การพัฒนาสังคมเป็นไป เพื่อสร้างสรรค์พัฒนา 3) กุศลโอบาย หมายความว่ากุศลโอบาย หมายถึง วิธีการอันชาญฉลาดในการ บริหารงาน การบริหารบุคคล และการพัฒนากระบวนการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย ผู้นำต้องรู้จักงาน รู้จักบุคคลที่เหมาะสมกับงาน และสามารถนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมาย รู้จักงาน รู้จักบุคคล ที่จะมาทำ งานและตรงตามเป้าหมาย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของภาวะผู้นำยุคดิจิทัล วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ รัฐศาสตร์ และหลักพุทธศาสนา รวมถึงเสนอแนวทางการบูรณาการ หลักพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารยุคดิจิทัลในบริบทของประเทศไทย โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรม มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสร้าง สังคมที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล: ความหมายและลักษณะสำคัญ

1. คำนิยามของภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล (Digital Leadership) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการนำองค์กร หรือกลุ่มบุคคลให้ประสบความสำเร็จภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว ผู้นำยุคดิจิทัลต้องสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการ บริหารองค์กร ขับเคลื่อนนวัตกรรม และปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถปรับ เป็น ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารองค์กรและนวัตกรรม พร้อมทั้งมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การเป็นผู้นำในยุคนี้ไม่ได้จำกัดเพียงแค่ การใช้เทคโนโลยี แต่ยังเกี่ยวข้องกับการบริหารคน การตัดสินใจที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (data-driven decision-making) และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมนวัตกรรม

2. ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้นำยุคดิจิทัล

ในการเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องมีทักษะและคุณลักษณะเฉพาะ ที่ช่วยให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

2.1 ความสามารถทางดิจิทัล (Digital Literacy) ผู้นำต้องมีความรู้และทักษะในการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสามารถใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อช่วยในการตัดสินใจ (Kane et al., 2019)

2.2 ความคล่องตัว (Agility) ผู้นำยุคใหม่ต้องสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว มีความยืดหยุ่น และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิด

2.3 ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Innovation & Creativity) การขับเคลื่อนองค์กรให้เติบโตในยุคดิจิทัลต้องอาศัยความสามารถในการคิดค้นแนวทางใหม่ๆ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กร

2.4 ความสามารถในการสื่อสารและสร้างแรงบันดาลใจ (Communication & Inspiration) ผู้นำต้องสามารถใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทั้งภายในองค์กรและกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก (Northouse, 2021)

2.5 จริยธรรมและความรับผิดชอบ (Ethical Leadership & Accountability) ผู้นำยุคดิจิทัลต้องตระหนักถึงผลกระทบของเทคโนโลยีต่อสังคม และนำหลักจริยธรรมมาใช้ในการตัดสินใจ

3. ความท้าทายและโอกาสของผู้นำในยุคดิจิทัล

การเป็นผู้นำในยุคดิจิทัลมีทั้งความท้าทายและโอกาสที่สำคัญ ผู้นำต้องเผชิญกับความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงความเสี่ยงด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Brown & Grant, 2019) นอกจากนี้ การบริหารทีมงานระยะไกล (remote work) และการรักษาวินัยองค์กรในสภาพแวดล้อมดิจิทัลเป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่สำคัญ

ดังนั้น ยุคดิจิทัลยังเปิดโอกาสให้ผู้นำสามารถเข้าถึงข้อมูลและเครื่องมือที่ช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากขึ้น เทคโนโลยีสามารถช่วยสร้างการเติบโตของธุรกิจ

แนวคิดรัฐศาสตร์กับภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

1. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับภาวะผู้นำ

รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาการบริหารรัฐกิจ การใช้อำนาจ และการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงมีความกับภาวะผู้นำ ในบริบทของการบริหารรัฐและองค์กรสาธารณะ ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและนโยบายเพื่อพัฒนาสังคมให้มีเสถียรภาพและความยั่งยืน ผู้นำในรัฐศาสตร์ต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการนโยบาย ความสัมพันธ์ทางการเมือง และการแก้ไขปัญหาสังคมภายใต้กรอบของหลักนิติธรรม

ในยุคดิจิทัล รัฐศาสตร์ต้องบูรณาการแนวคิดภาวะผู้นำสมัยใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหาร ผู้นำทางการเมืองและภาครัฐต้องมีทักษะในการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) และแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้นำต้องสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน องค์ประกอบของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 10 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยี 2) การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมใหม่เพื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยี 3) การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี 4) ความสามารถในการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล 5) การสร้างแบรนด์ (ตราสินค้า) 6) การวางแผนงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน 7) การพัฒนาวิชาชีพ 8) การสำรวจและการคัดเลือกข้อมูลที่ต้องการและทันสมัย 9) การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎความปลอดภัยของข้อมูลทางดิจิทัลและ 10) การวัดและประเมินผล นอกจากนี้ในแวดวงการศึกษาของผู้บริหารยังมี แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล เพื่อการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนที่เหมาะสม มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ผู้นำในยุคดิจิทัล 2) การบริหารจัดการเทคโนโลยีใน โรงเรียน 3) วัฒนธรรมเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 4) ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การบูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการศึกษา 6) การประเมินและการนิเทศ

ด้วยเทคโนโลยี 7) สังคม จริยธรรม และกฎหมายสำหรับพลเมืองยุคดิจิทัล และ 8) ความเป็นมืออาชีพ (มลิวัลย์ ธรรมแสง, 2558)

2. บทบาทของภาครัฐและนโยบายในการส่งเสริมภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อสนับสนุนภาวะผู้นำยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านการศึกษา เทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐาน (OECD, 2020) ตัวอย่างนโยบายที่ภาครัฐสามารถดำเนินการได้ ได้แก่

2.1 การพัฒนาทักษะผู้นำดิจิทัล คือ การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้นำภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อพัฒนาทักษะดิจิทัล เช่น ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์ข้อมูล และการบริหารองค์กรแบบดิจิทัล

2.2 การสร้างโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล คือ การลงทุนในระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เทคโนโลยีคลาวด์ และระบบความปลอดภัยทางไซเบอร์เพื่อให้ผู้นำสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การสนับสนุนสตาร์ทอัพและธุรกิจดิจิทัล คือ การส่งเสริมการเติบโตของผู้ประกอบการยุคใหม่ผ่านนโยบายสนับสนุน เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษี การให้เงินทุนสนับสนุน และการสร้างโอกาสทางการค้าในตลาดดิจิทัล

2.4 การปฏิรูประบบราชการดิจิทัล คือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการภาครัฐ เช่น ระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) และการใช้ AI ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐ

3. กรณีศึกษาของประเทศไทยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำในภาครัฐและเอกชน

ประเทศไทยได้ดำเนินโครงการและนโยบายหลายประการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในภาครัฐและเอกชนตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่

3.1 โครงการ Thailand 4.0 เป็นนโยบายเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล โดยรัฐบาลได้สนับสนุนการพัฒนาทักษะผู้นำด้านเทคโนโลยีผ่านโครงการฝึกอบรมและมหาวิทยาลัยดิจิทัล

3.2 สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (DGA) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัล โดยมุ่งเน้นให้หน่วยงานรัฐนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและบริการประชาชน

3.3 Digital Leadership Programs ของภาคเอกชน บริษัทชั้นนำ เช่น ธนาครพาณิชย์และองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ได้พัฒนาโครงการฝึกอบรมผู้นำดิจิทัล เพื่อให้ผู้บริหารสามารถปรับตัวและนำองค์กรเข้าสู่ยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 โครงการ Smart City เป็นแนวคิดที่ภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการสังคม เช่น ระบบขนส่งอัจฉริยะ การบริหารพลังงาน และการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการวางแผนเมือง

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในการส่งเสริมภาวะผู้นำยุคดิจิทัล แต่ยังคงมีความท้าทาย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ข้อจำกัดด้านกฎหมาย และการขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะด้านเทคโนโลยี ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้นำ เพื่อให้สามารถนำประเทศไปสู่เศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมั่นคง

หลักพุทธศาสนากับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล

1. หลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

หลักพุทธศาสนาได้ให้แนวทางเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้นำในยุคดิจิทัลได้ โดยหลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ ได้แก่

1.1 ทศพิธราชธรรม (ธรรม 10 ประการของผู้นำที่ดี) คือ หลักธรรมนี้มุ่งเน้นให้ผู้นำมีคุณธรรม เช่น ทาน (การให้), ศีล (ความมีศีลธรรม), บริจาคะ (การเสียสละ), อาชวชะ (ความซื่อสัตย์), มัททวะ (ความอ่อนโยน), ตปะ (ความเพียร), อักโกธะ (ความไม่โกรธ), อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน), ขันติ (ความอดทน) และอวิโรธนะ (ความเที่ยงธรรม) ซึ่งช่วยให้ผู้นำสามารถบริหารองค์กรหรือรัฐอย่างมีความรับผิดชอบ และคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก (พระธรรมปิฎก, 2542)

1.2 อริยสัจ 4 (หลักการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ) คือ หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ (การตระหนักถึงปัญหา), สมุทัย (การค้นหาสาเหตุของปัญหา), นิโรธ (แนวทางแก้ไขปัญหา), และมรรค (แนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน) ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการบริหารและตัดสินใจในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านการจัดการวิกฤติและการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการปกครองยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัล การบริหารและการปกครองต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ผู้นำจึงต้องมีทักษะด้านดิจิทัลและคุณธรรมเพื่อ能够有效บริหารจัดการได้อย่างสมดุล การนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้สามารถช่วยให้ผู้นำมีแนวทางที่เหมาะสม ดังนี้

2.1 การใช้ทศพิธราชธรรมในการบริหารองค์กร คือ ผู้นำควรมี ความซื่อสัตย์ (อาชวชะ) และความไม่ลำเอียง (อวิโรธนะ) เพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหาร นอกจากนี้ การมี ขันติ (ความอดทน) และอักโกธะ (ความไม่โกรธ) สามารถช่วยให้ผู้นำสามารถรับมือกับแรงกดดันและความขัดแย้งในยุคที่มีข้อมูลข่าวสารไหลเวียนอย่างรวดเร็ว

2.2 การใช้พรหมวิหาร 4 ในการจัดการบุคลากร คือ ผู้นำสามารถใช้ เมตตา และกรุณา เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นมิตรและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ในขณะที่ อุเบกขา ช่วยให้ผู้นำสามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นกลางและรอบคอบ

2.3 การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหา คือ ผู้นำสามารถนำหลักอริยสัจมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาด้านนโยบายและการบริหารองค์กร เช่น การใช้ ทุกข์ เพื่อระบุปัญหาองค์กร สมุทัย เพื่อวิเคราะห์สาเหตุ นิโรธ เพื่อกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหา และมรรค เพื่อวางแผนกลยุทธ์ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

3. เปรียบเทียบแนวคิดผู้นำทางโลกและผู้นำตามหลักพุทธศาสนา

ประเด็นเปรียบเทียบ	ผู้นำทางโลก	ผู้นำตามหลักพุทธศาสนา
เป้าหมายหลัก	เน้นผลลัพธ์และประสิทธิภาพ	เน้นคุณธรรมและประโยชน์ส่วนรวม
แนวทางการบริหาร	ใช้กลยุทธ์ทางธุรกิจและเทคโนโลยี	ใช้หลักธรรม เช่น ทศพิธราชธรรมและพรหมวิหาร 4
การตัดสินใจ	ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและนวัตกรรม	ขับเคลื่อนด้วยสติและปัญญา
การจัดการบุคลากร	ใช้หลักจูงใจและแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ	ใช้ความเมตตาและความเข้าใจ
แนวทางแก้ไขปัญห	เน้นการใช้เทคนิคการบริหารจัดการ	ใช้หลักอริยสัจ 4 และการพิจารณาอย่างมีสติ
ผลกระทบต่องสังคม	อาจสร้างความเหลื่อมล้ำและการแข่งขันสูง	มุ่งเน้นความสมดุลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้ว่าผู้นำทางโลกจะมีจุดแข็งในด้านการใช้เทคโนโลยีและกลยุทธ์ในการบริหารองค์กร แต่หากขาดหลักคุณธรรมอาจทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและความไม่เท่าเทียม

ในทางกลับกันผู้นำที่ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางสามารถสร้างสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนผ่านการบริหารที่ยึดมั่นในจริยธรรม

สรุป หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยให้ผู้นำสามารถบริหารองค์กรหรือรัฐด้วยหลักคุณธรรม ความเมตตา และปัญญา นอกจากนี้ การนำหลักธรรม เช่น ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 และอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้สามารถช่วยให้ผู้นำสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรให้เติบโตอย่างยั่งยืนในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในบริบทประเทศไทยภายใต้แนวทางพุทธศาสนา

1. สถานการณ์ปัจจุบันของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในประเทศไทย

ในปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลให้ผู้นำองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จในยุคดิจิทัล การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องควบคู่กับการยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างยั่งยืน

ตัวอย่าง ของการบริหารที่ประสบความสำเร็จโดยการนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ คือ การนำหลักทศพิธราชธรรมและพรหมวิหาร 4 มาเป็นแนวทางในการบริหาร ผู้นำที่ยึดมั่นในหลักเหล่านี้ จะมีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ การปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรมยังช่วยให้ผู้นำมีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

พรชัย เจตมาน และคณะ (2564: 64) ได้กล่าวว่าภาวะผู้นำแบบเหนือชั้น เรื่อง Transcendental Leadership เป็นรูปแบบของภาวะผู้นำรูปแบบหนึ่งที่เป็นทางเลือกและมีความเห็นว่าการมีจิตวิญญานเป็นความรับผิดชอบที่ทำให้ผู้นำแบบนี้มีประสิทธิภาพ การมีจิตวิญญานของผู้นำสามารถแสดงออกมาได้ 3 รูปแบบ คือ การมีจิตสำนึก การมีคุณลักษณะของศีลธรรม และความเลื่อมใสศรัทธา ด้านภาวะผู้นำของศตวรรษที่ 21 ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นอย่างยั่งยืน เป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการ พัฒนางค์กร และบุคลากร ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของตนเอง รวมทั้งการสร้างแรงบันดาลใจ การทุ่มเทเสียสละในการปฏิบัติงานและมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยผ่านการมีวิสัยทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์ในการนำพาองค์กรบรรลุเป้าหมาย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2550: 6) ได้กล่าวถึงผู้นำว่า ผู้นำในทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้นำสูงสุดในสมัยพุทธกาล ก็คือพระศาสดา อธิบายว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงนำหมู่ ชื่อว่า พระศาสดา เหมือนบุคคลผู้นำ เถวียนย่อมนำหมู่เถวียนข้ามที่กัณดาร ข้าม คือ ข้ามขึ้น ข้ามออก ข้ามพ้นที่กัณดาร เพราะโจร ที่กัณดารเพราะสัตว์ร้าย ที่กัณดารเพราะอดอยาก ที่กัณดารเพราะขาดน้ำ ได้แก่ ให้ถึงถิ่นที่ปลอดภัย ฉันทิ พระผู้มีพระภาค เจ้าทรงเป็นผู้นำ เป็นผู้นำโดยวิเศษ เป็นผู้ตามแนะนำ ทรงให้รู้จักประโยชน์ ให้พิจารณา ให้ฟังประโยชน์ ทรงให้เลื่อมใสได้เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงชื่อว่าผู้ทรงนำหมู่ เพราะพระองค์มีพระภาคนั้นทรงมีพระนามว่า “นายโก” และ “วินายโก” ไวพจน์อย่างหนึ่งที่เรียกพระพุทธเจ้า ก็คือนายก ซึ่งแปลว่า ผู้นำ

2. การพัฒนาผู้นำภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรม

การพัฒนาภาวะผู้นำในประเทศไทยสามารถดำเนินการภายใต้กรอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง ผู้นำที่ยึดมั่นในปรัชญานี้

จะสามารถตัดสินใจอย่างรอบคอบ ไม่ประมาท และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ภาวะผู้นำกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจในการชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ ผู้นำที่ดีต้องมีหลักปฏิบัติที่โน้มน้าวผู้ตามได้ เช่น การเป็นผู้รู้จักวางแผน การกำหนดนโยบาย การประสานงานทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการมีความรอบรู้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างไรก็ตาม หลักปฏิบัติของผู้นำที่ดีพิจารณาจากแนวคิดที่หลากหลาย หนึ่งในนั้นคือการปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สุภชชา พันเลิศพาณิชย์, 2561)

ดังนั้น การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในผู้นำยังเป็นสิ่งสำคัญ การนำหลักพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหาร เช่น การปฏิบัติตามอริยสัจ 4 และมรรค 8 จะช่วยให้ผู้นำมีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหา และดำเนินการตามแนวทางที่ถูกต้อง การพัฒนาผู้นำภายใต้กรอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรมจะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนและความมั่นคงให้กับองค์กรและสังคมไทยในยุคดิจิทัล

สรุป

สรุปแนวคิดสำคัญของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลและพุทธศาสนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเป็นแนวคิดที่สะท้อนถึงบทบาทของผู้นำในการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร รวมถึงพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น ความคล่องตัวทางความคิด (Agility) นวัตกรรม (Innovation) และความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล (Data-Driven Decision Making) อย่างไรก็ตาม การเป็นผู้นำที่ดีไม่เพียงแต่อาศัยเทคโนโลยี แต่ต้องมีหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารด้วยหลักพุทธศาสนา เช่น ทศพิธราชธรรมและพรหมวิหาร 4 สามารถเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้นำบริหารองค์กรอย่างมีเมตตา ยุติธรรม และมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนทั้งในระดับองค์กรและระดับประเทศ

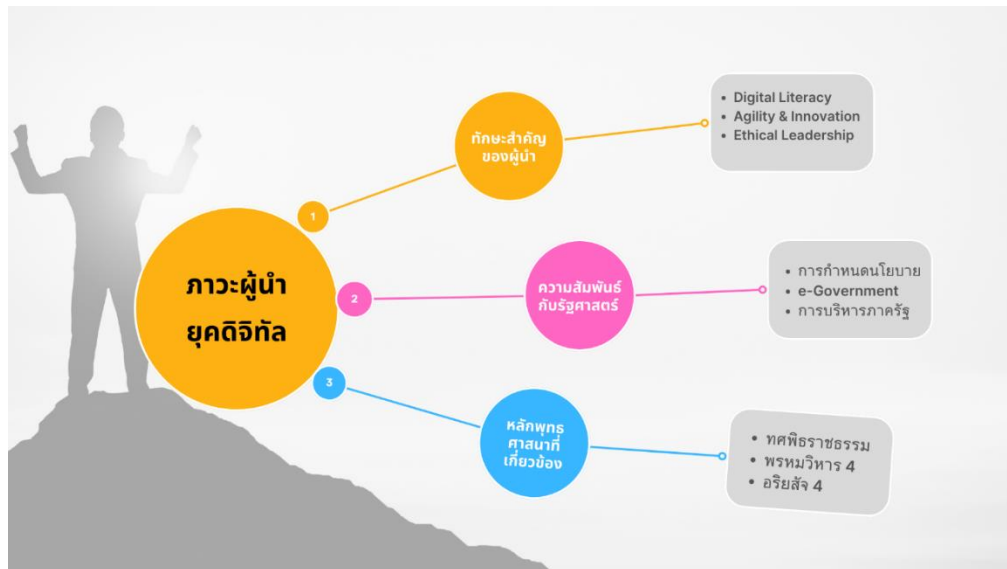
การนำหลักพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ผู้นำไทยควรนำหลักพุทธศาสนา มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรมที่เน้นความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร และความเสียสละ ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างความไว้วางใจในองค์กรและสังคม นอกจากนี้ หลักพรหมวิหาร 4 สามารถช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีเมตตาและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดีและเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กร อีกทั้ง ผู้นำควรยึดมั่นในหลักอริยสัจ 4 และมรรค 8 ซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยใช้ปัญญาและหลักการพิจารณาเชิงลึก

แนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ผู้นำควรมีแนวทางการพัฒนาทักษะที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านเทคโนโลยี การบริหารเชิงกลยุทธ์ และภาวะผู้นำที่มีคุณธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในภาครัฐและเอกชนจะช่วยให้ผู้นำสามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้นำควรยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงในการเผชิญกับความไม่แน่นอน และสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้ผู้นำไทยสามารถขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่นคงและความก้าวหน้าท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเป็นการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีรัฐศาสตร์ และคุณธรรมทางพุทธศาสนา ผู้นำยุคใหม่ต้องมีทักษะทางดิจิทัล คิดเชิงนวัตกรรม และบริหารงานอย่างมีจริยธรรม นอกจากนี้ ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนภาวะผู้นำที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล เพื่อสร้างสังคมที่มั่นคงและยั่งยืน

แผนภาพที่ 1 สักระยะองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

ดังนั้น นอกจากผู้นำจะมีความสามารถในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีการกำหนดกลยุทธ์ นวัตกรรมหรือกำหนดมาตรการเชิงรุกต่าง ๆ เพื่อเสริมจุดแข็งให้องค์กรในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา (ต้องลักษณะ บุญธรรม, 2559) รวมไปถึงการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจถึงบุคลากรทุกระดับขององค์กรให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที ไม่ล้าสมัย ภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างไปจากเดิม (ณัฐวุฒิ พงศ์สิริ, 2560)

บรรณานุกรม

- ณัฐวุฒิ พงศ์สิริ. (2560). *ผู้นำในยุคดิจิทัล Economy*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.dharmniti.co.th/> [13 กุมภาพันธ์ 2568].
- ต้องลักษณะ บุญธรรม. (2559). การเป็นผู้นำยุคเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรทางการศึกษา. *วารสารวิชาการเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. 7 (1), 217-225.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2550). *ภาวะผู้นำ: ความเป็นไปในสังคมไทยและวิธีการแก้ไข*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

- พรชัย เจดามาน และคณะ. (2564). การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นอย่างยั่งยืนที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานและความผูกพันองค์กรของบุคลากรทางการจัดการศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*. 11(1), 64-75.
- มลิวัลย์ ธรรมแสง. (2558). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาเฉพาะความพิการ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต*. 11(2), 7-16.
- สุรัชชา พันเลิศพาณิชย์. (2561). การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารบัณฑิตแสงโคม*. 3(1), 86-97.
- สุรสิทธิ์ ไกรสิน. (2565). ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นตามแนวพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*. 7(1), 25-36.
- Brown, A., & Grant, G. (2019). Digital leadership: Managing the transition to a digital economy. *Journal of Business Research*, 104, 456-468.